

УДК 351

DOI <https://doi.org/10.32782/1813-3401.2025.1.34>

К. М. Майстренко

кандидат наук з державного управління, доцент,
доцент кафедри публічного адміністрування,
Міжрегіональної академії управління персоналом

СОЦІАЛЬНА ПОЛІТИКА ДЛЯ РОДИН ІЗ ДІТЬМИ З ІНВАЛІДНІСТЮ: ЦИФРОВА ІНКЛЮЗІЯ ТА ЕКОЛОГІЧНА ДОСТУПНІСТЬ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ

У статті проведено всебічний аналіз трансформацій соціальної політики щодо підтримки родин із дітьми з інвалідністю в умовах повномасштабної війни в Україні. Наголошено на актуальності формування інноваційних інклюзивних підходів, що враховують не лише матеріальні, а й цифрові, екологічні та емоційні потреби вразливих категорій населення. Розкрито сутність цифрової інклюзії як стратегічного інструменту рівного доступу до соціальних послуг, який дозволяє подолати просторову та кадрову нерівність шляхом електронного врядування, використання державних платформ на кшталт “єДопомога” та “Соціальна громада”, автоматизації заявок, персоналізації підтримки та розширення можливостей участі громадян у прийнятті рішень.

Особливу увагу приділено екологічній доступності як ключовому вектору інклюзивного середовища – з урахуванням архітектурних, інформаційних та емоційних аспектів взаємодії родини з соціальними інституціями. Показано, що лише комплексне врахування цих вимірів дозволяє не лише фізично інтегрувати сім’ї в соціум, але й знижувати рівень тривожності, ізоляції та психоемоційного виснаження. Проаналізовано практичні кейси впровадження гібридних моделей соціального супроводу у громадах Житомирської та Миколаївської областей, які поєднують цифрові рішення, мобільні бригади, реабілітаційні центри, інклюзивні простори та партисипативні формати залучення сімей.

Запропоновано типологію перспективних напрямів розвитку державної політики щодо підтримки родин із дітьми з інвалідністю, включаючи: розвиток цифрової інфраструктури, кадрове підсилення, мобільні соціальні моделі, інституціоналізацію локальних ініціатив, а також зворотний зв’язок із бенефіціарами. Аргументовано необхідність стратегічного партнерства між державою, місцевим самоврядуванням, громадянським суспільством і міжнародними донорами для досягнення стійкості системи соціального супроводу.

Підкреслено, що у сучасних умовах Міністерство соціальної політики України дедалі більше виконує функцію координатора якісних перетворень, забезпечуючи не лише адміністративне управління, а й розвиток політик відкритості, прозорості й адаптивності. Зроблено висновок, що лише через поєднання цифрової інклюзії, екологічної доступності та нормативного закріплення інноваційних моделей можливо створити гуманітарну основу нової соціальної держави, здатної ефективно захищати родини з дітьми з інвалідністю у воєнний і післявоєнний період.

Ключові слова: соціальна політика, діти з інвалідністю, цифрова інклюзія, екологічна доступність, інклюзивне середовище, мобільні соціальні послуги, гуманітарне відновлення.

Постановка проблеми. У контексті повномасштабної війни в Україні особливої актуальності набуває проблема забезпечення ефективної соціальної підтримки родин із дітьми з інвалідністю. Вказана категорія населення є однією з найбільш вразливих, оскільки стикається з комплексом бар’єрів – фізичних, інформаційних, цифрових, емоційних та інституційних. Існуюча система соціального супроводу часто

не здатна оперативно реагувати на нові виклики, спричинені військовими діями, зруйнованою інфраструктурою та кадровим дефіцитом. При цьому, традиційні форми надання допомоги потребують модернізації з урахуванням принципів інклюзивності, доступності та технологічної ефективності. Особливо гостро постає потреба у цифровій трансформації соціальних послуг, екологічній адаптації середовища, а також

у впровадженні нових моделей міжсекторальної взаємодії та зворотного зв'язку з бенефіціарами. Усе зазначене зумовлює необхідність наукового переосмислення стратегій державної соціальної політики, спрямованих на підтримку родин із дітьми з інвалідністю в умовах воєнних і післявоєнних реалій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

У науковій літературі проблема соціального супроводу родин із дітьми з інвалідністю в умовах війни розкривається крізь призму цифрової інклюзії, гуманітарної доступності, трансформації соціальної політики та інституційного партнерства. Значний внесок у розробку теоретичних і прикладних аспектів цієї проблематики зробили такі дослідники: О. Безпаленко, Л. Бондаренко, Г. Давиденко, А. Дуля, Т. Грень, В. Красноноженко, В. Костіна, М. Лехолетова, Т. Лях, І. Маслянікова, К. Мікуляк, А. Османова, К. Фомічов. У їхніх працях висвітлено питання цифрової інклюзії як механізму розширення доступу до соціальних послуг, специфіку соціального супроводу осіб з інвалідністю в умовах надзвичайних ситуацій, а також шляхи адаптації нормативно-правових інструментів і практик до потреб воєнного та післявоєнного періоду. Однак комплексна міждисциплінарна оцінка взаємозв'язку цифрової інклюзії, екологічної доступності та інституціонального закріплення інклюзивних рішень у контексті підтримки родин із дітьми з інвалідністю залишається недостатньо опрацьованою, що зумовлює актуальність подальших наукових досліджень.

Метою статті є аналіз сучасних векторів соціальної політики щодо підтримки родин із дітьми з інвалідністю в умовах війни, з акцентом на цифрову інклюзію та екологічну доступність як ключові чинники забезпечення рівного доступу до соціальних послуг.

Виклад основного матеріалу. У сучасних умовах повномасштабної війни, що триває на території України, соціальна політика набуває пріоритетного значення в контексті захисту найбільш уразливих верств населення. Особливої уваги потребують родини з дітьми з інвалідністю, які стикаються з багаторівневими викликами – від фізичних бар'єрів доступу до базових послуг до недостатньої інституційної підтримки, яка часто не відповідає динаміці соціального середовища. У ситуації зруйнованої інфраструктури, нестачі кваліфікованих фахівців та обмеженого ресурсу актуалізується потреба в переосмисленні парадигми соціального забезпечення,

акцент якої зміщується в бік цифрової інклюзії та екологічної доступності як новітніх векторів державної політики.

Як слушно зазначає О. Безпаленко, сучасна соціальна політика повинна трансформуватися із реактивної до проактивної моделі, що не лише відповідає на поточні виклики, але й вибудовує стійкі механізми попередження соціальної вразливості [1]. У такій концепції ключове місце посідають цифрові інструменти врядування, міжсекторальна інтеграція та мережеві моделі взаємодії, які формують основу адаптивної соціальної системи. У цьому контексті цифрова інклюзія перестає бути лише технологічним трендом і набуває функції інструменту справедливого розподілу можливостей.

Під поняттям цифрової інклюзії мається на увазі забезпечення рівного доступу до електронних сервісів для всіх громадян – незалежно від соціального статусу, регіону проживання чи наявності функціональних обмежень [11]. На думку Г. Давиденка, цифрова трансформація соціальної сфери відкриває перспективу формування персоналізованих траєкторій підтримки, де людський чинник мінімізується, а процеси взаємодії з інституціями значно спрощуються [4]. Зокрема, державна платформа «єДопомога» у цьому сенсі виконує функцію інтегратора доступу до різних типів послуг.

Паралельно з цифровими трансформаціями постає необхідність впровадження екологічно доступної інфраструктури, що охоплює не лише архітектурні аспекти, але й інформаційні, соціальні та емоційні виміри. Л. Бондаренко справедливо акцентує, що сучасна інклюзія вимагає системної адаптації фізичного простору до потреб різних категорій громадян, створення дружнього середовища, здатного підтримувати родини з дітьми з інвалідністю у щоденному функціонуванні [2].

Водночас ефективна соціальна робота в умовах війни потребує нової організаційної філософії. А. Дуля, М. Лехолетова та Т. Лях підкреслюють важливість переходу від патерналістської до партнерської моделі взаємодії, де ключову роль відіграє участь сім'ї як суб'єкта прийняття рішень [5]. Такий підхід вимагає мультидисциплінарного супроводу, партисипативних механізмів і гнучких форматів роботи з кожною окремою родиною.

Складним викликом залишається дефіцит фахового кадрового потенціалу на рівні громад. К. Мікуляк і В. Красноноженко вказують на

критичну нестачу працівників соціальної сфери, інклюзивної освіти та психологічного супроводу, що унеможлиблює адекватну відповідь на зростаючі потреби населення [9]. За таких умов цифрові інструменти можуть частково компенсувати ресурсну нестачу, однак лише за умови їх інтеграції із якісним людським супроводом. На нормативному рівні, як зазначає К. Фомічов, ефективність соціальної політики залежить від здатності нормативно-правової бази адаптуватися до воєнних і післявоєнних реалій. Потреба у відкритості до інновацій, міжсекторальній координації та забезпеченні механізмів реалізації стає визначальною у формуванні результативної моделі підтримки родин із дітьми з інвалідністю [13].

Не менш важливою є і психологічна складова. В. Костіна підкреслює, що війна поглиблює бар'єри не лише фізичного, але й емоційного порядку – діти з інвалідністю та їхні родини все частіше стикаються з тривожністю, дезорієнтацією та почуттям ізоляції [8]. У таких умовах соціальний працівник має виступати не як формальний посередник, а як фасилітатор змін і емоційної підтримки. До того ж, за спостереженнями Т. Грень, територіальна фрагментація, спричинена війною, вимагає створення мобільних моделей реагування – кризових бригад, адаптивних сервісів, геолокалізованих цифрових рішень, які можуть забезпечити швидкий і точковий доступ до допомоги [3].

На практиці втілення гібридних моделей соціального супроводу демонструє низка громад. У Житомирі успішно функціонує Центр комплексної реабілітації для дітей з інвалідністю, який забезпечує мультидисциплінарні послуги, поєднуючи денний догляд, спеціалізовані консультації та використання цифрових інструментів для запису і комунікації з фахівцями [6]. У селі Зарічани Житомирської області в 2024 році було відкрито інклюзивний корпус у межах проекту “Крок вперед”, ініційованого релігійною місією “Карітас-Спес Україна”. Простір адаптовано до потреб дітей з інвалідністю, він має теплу підлогу, пандуси, інклюзивні кімнати для сімей і спеціальні тренажери [7]. Крім того, у Миколаївській області за підтримки міжнародних донорів діють мобільні соціально-психологічні бригади, які забезпечують адресні послуги людям з інвалідністю навіть у найвіддаленіших громадах [12].

З огляду на зазначене, важливо не лише масштабувати успішні практики цифрової

інклюзії та екологічної доступності, а й забезпечити їх сталість через нормативне та інституційне закріплення. Інституціоналізація ефективних моделей, адаптація процедур до локального контексту та їх інтеграція в загальнодержавну систему соціального супроводу створюють підґрунтя для формування справді інклюзивної соціальної політики щодо родин із дітьми з інвалідністю. На цій основі узагальнено ключові напрями реалізації політики цифрової інклюзії та екологічної доступності у табл. 1.

Саме вказані в табл. 1 напрями цифрової інклюзії та екологічної доступності формують основу оновленої моделі соціальної політики щодо родин із дітьми з інвалідністю. Їх втілення передбачає не лише наявність політичної волі, а й ефективну міжвідомчу координацію, достатнє фінансування, нормативне оформлення інноваційних рішень і, найголовніше, орієнтацію на потреби реального життя місцевих громад. Важливу роль у цьому відіграє Міністерство соціальної політики України, яке нині дедалі активніше виступає рушієм цифрових трансформацій, зокрема через платформи “єДопомога” та “Соціальна громада”, а також через залучення громадянського суспільства до формування соціального порядку денного [10].

Перспективна модель соціального захисту має базуватися на принципах децентралізації, партисипативного управління та адаптивного менеджменту. Громади дедалі більше сприймаються як суб'єкти соціальних змін, які здатні самостійно визначати локальні пріоритети, створювати інклюзивні простори та впроваджувати технологічні рішення. За умови державної підтримки, експертного супроводу та нормативної гнучкості такі локальні ініціативи здатні сформувати нову інституційну архітектуру інклюзивної соціальної політики.

Таким чином, цифрова інклюзія й екологічна доступність постають не лише як технічні чи інфраструктурні рішення, а як інструменти гуманітарної стабільності, що дозволяють гарантувати гідність, безпеку та рівність можливостей для родин із дітьми з інвалідністю навіть у надзвичайних обставинах.

Висновки. Соціальна політика щодо підтримки родин із дітьми з інвалідністю в умовах війни набуває нової якості, орієнтуючись на цифрову інклюзію, екологічну доступність та партнерство з громадами. Цифрові інструменти

**Ключові напрями цифрової інклюзії та екологічної доступності у соціальній політиці
щодо родин із дітьми з інвалідністю**

№	Напрямок політики	Короткий зміст	Очікувані результати
1	Розвиток цифрової інклюзії	розширення доступу до онлайн-послуг, електронний документообіг, "єДопомога"	спрощення процедур, зменшення адміністративного навантаження
2	Екологічна доступність послуг	адаптація інфраструктури до інклюзивних стандартів	безбар'єрний простір, фізична доступність об'єктів
3	Підвищення кваліфікації кадрів	навчання фахівців соціальної сфери, розвиток мультидисциплінарних команд	якісніше надання послуг, зменшення фахового дефіциту
4	Мобільні моделі соціального супроводу	створення кризових бригад, соціальних маршрутів, мобільних пунктів підтримки	охоплення віддалених і вразливих громад
5	Залучення громадянського суспільства	партнерство з громадськими організаціями, волонтерами, батьківськими ініціативами	підвищення ефективності та довіри до державної політики
6	Механізми зворотного зв'язку	електронне опитування, громадські слухання, цифрові платформи	урахування думки бенефіціарів, адаптація рішень під потреби населення
7	Інституціоналізація успішних практик	нормативне закріплення ефективних моделей на рівні законодавства	сталість і масштабованість результатів

Джерело: розробка автора.

спрощують доступ до послуг, підвищують прозорість процедур і сприяють персоналізації підтримки, тоді як адаптована інфраструктура формує безбар'єрне середовище для повноцінної інтеграції таких родин у соціум. Успішні локальні практики підтверджують ефективність комплексних підходів та мультидисциплінарного супроводу як основи сучасного соціального супроводу.

Однак навіть найкращі ініціативи залишатимуться фрагментованими без належної координації, сталого фінансування та нормативного закріплення. Подальший розвиток державної політики має ґрунтуватися на принципах децентралізації, нормативної адаптивності та постійного зворотного зв'язку з бенефіціарами. Лише завдяки стратегічному поєднанню цифрових рішень, залучення громадянського суспільства й законодавчому оформленню інноваційних практик можна забезпечити довготривалу підтримку родин із дітьми з інвалідністю та сформувати фундамент інклюзивного гуманітарного відновлення України.

Список використаної літератури:

- Безпаленко О. В. Вектори соціальної політики для України в умовах викликів війни. Проблеми сучасних трансформацій. *Серія: економіка та управління*. Вип. № 4. 2022. С. 1-8. URL: <https://reicst.com.ua/pmt/article/view/2022-4-07-04/2022-4-07-04>
- Бондаренко Л. Г. Інклюзивна політика держави щодо "включення" різних соціальних груп у суспільне життя. *Державне будівництво*. Вип. № 2 (36). 2024. С. 635-645.
- Грень Т. Я. Особливості реалізації політики соціального захисту територій в умовах війни. Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. *Серія: Публічне управління та адміністрування*. Том 33 (72) № 6. 2022. С. 80-84. URL: https://www.pubadm.vernadskyjournals.in.ua/journals/2022/6_2022/13.pdf
- Давиденко Г. Цифрова інклюзія та доступність: соціальна діджиталізація: монографія. Вінниця: ТВОРИ, 2023. 240 с. URL: https://vsei.vn.ua/images/Doc/Nauka/Inklusivna_osvita/cifrova-inklyuziya-ta-dostupnist-socialna-didzhitalizaciya.pdf
- Дуля А. В., Лехолетова М. М., Лях Т. Л. Особливості соціальної роботи з особами з інвалідністю внаслідок війни. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. *Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи*. Вип. № 98. 2024. С. 42-46. URL: https://www.researchgate.net/publication/383123267_Osoblivosti_socialnoi_roboti_z_osobami_z_invalidnistu_vnaslidok_vijni
- Житомирська міська рада. Центр комплексної реабілітації для дітей з інвалідністю. URL: [https://zt-rada.gov.ua/?3398\[0\]=15658](https://zt-rada.gov.ua/?3398[0]=15658)
- Карітас-Спес Україна. URL: <https://caritas-spes.org.ua>
- Костіна В. Соціальна підтримка та соціальний захист дітей з особливими потребами в умовах війни в Україні. Ввічливість. *Humanitas*. Вип. № 3. 2023. С. 35-46. URL: <http://journals.vnu.volyn.ua/index.php/humanitas/article/view/1283/1194>
- Мікуляк К. А., Красноноженко В. О. Вплив війни на реалізацію соціального захисту громадян України. *Modern Economics*. Вип. № 42. 2023. С. 85-90. URL: <https://modecon.mnau.edu.ua/impact-of-the-war-on/>

10. Міністерство соціальної політики України. Офіційний веб-сайт. URL: <https://www.msp.gov.ua/>
11. Соціально-психологічна підтримка осіб з інвалідністю в умовах війни: кол. моногр. Маслянікова І., Османова А., Давиденко Г. та ін.; за заг. ред. І. Маслянікової. К. Університет "Україна", 2023. 216 с. URL: https://uu.edu.ua/upload/Nauka/Publicatsiyi/monografii/soc_psih_pidtrimka_v_umovah_vijni.pdf
12. Суспільне Миколаїв. Люди з інвалідністю: як допомагають у Миколаєві. 14 квітня 2022. URL: <https://suspilne.media/mykolaiv/228563-ludi-z-invalidnistu-ak-dopomogaut-u-mikolaevi/>
13. Фомічов К. С. Методи реалізації державної політики у сфері соціальної захищеності осіб з інвалідністю. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. Вип. № 2. 2023. С. 132-137. URL: http://apnl.dnu.in.ua/2_2023/21.pdf

Maistrenko K. M. Social policy for families with children with disabilities: digital inclusion and environmental accessibility of services in Ukraine

The article provides a comprehensive analysis of the transformations in social policy aimed at supporting families with children with disabilities amid the full-scale war in Ukraine. The relevance of developing innovative inclusive approaches is emphasized, considering not only material but also digital, environmental, and emotional needs of vulnerable population groups. The essence of digital inclusion is revealed as a strategic tool for ensuring equal access to social services, enabling the mitigation of spatial and staffing inequalities through e-governance, the use of state platforms such as "eAid" and "Social Community," automation of applications, personalization of support, and expanded opportunities for citizen participation in decision-making.

Special attention is paid to ecological accessibility as a key vector of an inclusive environment, taking into account architectural, informational, and emotional aspects of family interaction with social institutions. It is shown that only comprehensive consideration of these dimensions enables not only the physical integration of families into society but also a reduction in anxiety, isolation, and psycho-emotional exhaustion. Practical cases of implementing hybrid models of social support in the communities of Zhytomyr and Mykolaiv regions are analyzed, combining digital solutions, mobile teams, rehabilitation centers, inclusive spaces, and participatory family engagement formats.

A typology of promising directions for the development of public policy in support of families with children with disabilities is proposed, including: the development of digital infrastructure, capacity building, mobile social models, institutionalization of local initiatives, and feedback mechanisms from beneficiaries. The necessity of strategic partnerships between the state, local governments, civil society, and international donors to achieve sustainability of the social support system is substantiated.

It is emphasized that under current conditions, the Ministry of Social Policy of Ukraine increasingly acts as a coordinator of qualitative transformations, ensuring not only administrative management but also the development of open, transparent, and adaptive policies. The article concludes that only through the combination of digital inclusion, ecological accessibility, and regulatory consolidation of innovative models is it possible to create a humanitarian foundation for a new social state capable of effectively protecting families with children with disabilities during wartime and in the post-war period.

Key words: social policy, children with disabilities, digital inclusion, ecological accessibility, inclusive environment, mobile social services, humanitarian recovery.